

Које институције су задужене за реаговање? Реакције у случају дискриминације?

У Србији постоје два основна правна механизма заштите од дискриминације. То су поступак пред Повереником за заштиту равноправности чија је надлежност прописана Законом о забрани дискриминације, и судска заштита од дискриминације (грађанско-правна, кривичноправна заштита и прекршајноправна заштита). Који се правни механизам у конкретном случају дискриминације може употребити, зависи од многих околности - који је облик дискриминације, какве су последице дискриминације, да ли је том приликом извршено одређено кривично дело или прекршај и слично. За заштиту од дискриминације задужени су и други органи, попут Инспектората за рад када је у питању област рада и запошљавања, у области образовања су прописане процедуре у школама и слично.

Повереник, као централна национална институција надлежна за заштиту од дискриминације, поред поступања у конкретним случајевима дискриминације, има и широк круг овлашћења која се односе на превентивно деловање и унапређење равноправности. Важно је да грађани и грађанке знају да ће у институцији Повереника, уколико нам се обрате, добити детаљне информације о начину и поступку остваривања права, као могућностима покретања различитих поступака заштите.

Заштита од дискриминације пред Повереником је у потпуности бесплатна за подносиоца притужбе, а сам поступак је лишен сувишних формалности и кратко траје (рок 90 дана). Поступак се покреће подношењем притужбе лица које сматра да је претрпело дискриминацију, уз подношење доказа о претрпљеном акту дискриминације. Притужбу може поднети и друго лице или организација која се бави заштитом људских права, али уз сагласност лица чије је право повређено. Организација за заштиту људских права може поднети притужбу у име групе лица чије је право повређено и без сагласности појединаца који чине ту групу, уколико се повреда права односи на неодређени број лица друштвене групе које повезује неко лично својство. Након анализирања притужбе, Повереник доноси мишљење о томе да ли је дошло до повреде Закона о забрани дискриминације и у складу са тим даје препоруке како да се отклоне последице дискриминације. Уколико лице коме је дата препорука по њој не поступи, односно не отклони повреду права, Повереник изриче меру опомене, док је у случају непоступања ни по изреченој мери, овлашћен да о томе обавести јавност. Ипак, важно је напоменути да је пракса показала да се у највећем броју случајева поступа по препорукама Повереника, што сам поступак чини ефикасним. Такође, Повереник може покренути и прекршајни поступак, као и парницу за заштиту од дискриминације, тзв. стратешку парницу, када су за то испуњени законски услови.

Које су мере за сузбијање дискриминације према ромској заједници?

Бројне су мере за сузбијање дискриминације, а када је реч о институцији Повереника поред спровођења поступка по притужби, организујемо различите видове подршке кроз едукацију, обуке, истраживања... Спроводимо низ превентивних активности које су, између осталог, усмерене на едукацију и сензибилисање запослених у државној управи, полицији, центрима за социјални рад, Националној служби за запошљавање, судству, инспекторату рада... Блиско сарађујемо и са организацијама цивилног друштва које се баве унапређењем положаја Рома и Ромкиња.

Пракса Повереника, уз истовремено свеобухватно сагледавање стања у погледу остваривања равноправности, говоре да је ромска национална мањина изложена бројним видовима непосредне и посредне дискриминације у различитим сегментима друштвеног живота, о преовлађујућим ставовима, стереотипима и предрасудама са којима се Роми и Ромкиње и даље суочавају. Највећи број притужби упућених Поверенику по основу националне припадности управо је због дискриминације Рома и Ромкиња, а у истраживању „Однос грађана и грађанки према дискриминацији“ које смо спровели крајем прошле године, учесници истраживања су навели да перципирају да је дискриминација управо најраспрострањенија према Ромима (61% у односу на друге друштвене групе). Слично стање је било и у истом истраживању спроведеном 2019. године, али истовремено постоји значајан пораст перцепиране дискриминације на основу сексуалне оријентације (према ЛГБТ+ особама), као и дискриминације на основу имовног стања и на основу чланства у политичким, синдикалним и другим организацијама.

Такође, пракса нам говори да се дискриминација Рома и Ромкиња не пријављује увек, најчешће услед прихватања подређеног положаја, недовољне информисаности или услед страха и неповерења у рад државних органа. Управо из ових разлога смо од 2022. кренули интензивније у обилазак ромских насеља, а што се врло брзо показало веома ефикасно у смислу повећања броја притужби.

Важно је нагласити да о дискриминацији не треба да се ћути јер се ћутањем проблем не решава, већ најчешће само продубљује. Зато треба да нам се обрате сви који сматрају да су претпели дискриминацију по било ком основу. Сигурно је пред нама још много посла, али исто тако сам сигурна да има простора и за оптимизам ако сви заједно будемо радили на овом питању. Свакако видимо напредак, а од посебног значаја су афирмативне мере у области образовања и запошљавања, које су и уведене са циљем да се ублаже неједнакости.

Где је најприсутнија дискриминација?

Током претходне године, највише притужби је примљено због дискриминације Рома и Ромкиња у области која се односи на поступак пред органима јавне власти, затим у области образовања, као и рада и запошљавања. У последње време бележимо пораст притужби које се односе на дискриминацију Рома на друштвеним мрежама. Ова забрињавајућа појава манифестује се кроз различите облике напада, увреда и говора мржње. Када говоримо о образовању, притужбе се углавном односе на положај ученика, сегрегацију у појединим школама или одељењима, недовољно обезбеђивање потребне подршке... Оно чему треба да тежимо је инклузивно образовање које је кључно за развој друштва јер пружа прилику деци, без обзира на њихово етничко порекло, да заједно уче и расту, подстиче њихову креативност, сарадњу и развој социјалних вештина, доприносећи тиме ширем друштвеном напретку, а у перспективи доприноси бољем положају у друштву у каснијим периодима живота кроз боље и квалитетније запошљавање.

Пример дискриминације и начин реаговања?

Детаљан преглед може се пронаћи у нашим Редовним годишњим извештајима, у одељку дискриминација на основу националне припадности и етничког порекла, а

можемо навести пример дискриминације који смо имали у области медија и информисања, имајући пре свега у виду значај и улогу коју медији имају у формирању јавног мњења. У питању је била притужба против једног дневног листа и аутора колумне који је у спорном тексту, између осталог, навео да је живот Рома у картон насељима ромска традиција, да својевољно живе поред депонија, да ромска заједница каменује ватрогасце због пожара који настане паљењем гума, као и то да „Роми безбрижно просе, дувају лепак и шмрчу хероин у складу са обичајима и традицијом“. Повереник је овом приликом анализирајући текст, узео у обзир важност слободе изражавања, али и органичење ове слободе, која, између осталог, постоји и ради заштите права и угледа других, како то прописују Устав и закони, и утврдио да је на овај начин повређено достојанство ромске националне мањине. Ово је уједно добар пример поступања по препоруци Повереника пошто је колумна уклоњена, а на њеном месту објављено извињење. Такође, овај пример се налази у другом, допуњеном и измењеном издању Приручника за новинаре и новинарке „Дискриминација и равноправност“ (<https://ravnopravnost.gov.rs/prirucnik-za-novinare-i-novinarke-borba-za-ravnopravnost/>), који је институција Повереника објавила у сарадњи са Мисијом ОЕБС у Србији, управо због свести о значају медијског извештавања о темама дискриминације и равноправности.

наводе из институције Повереника за заштиту равноправности